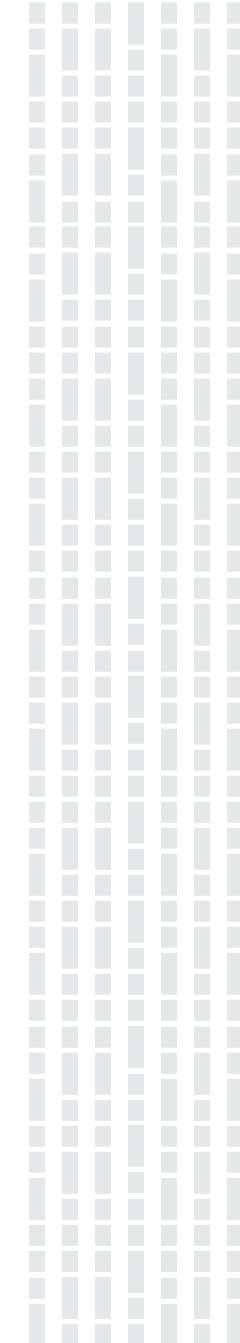

سیمرغ‌های گرافیکی

مریم فغانی خبرنگار

در طول ۴۲ دوره برگزاری جشنواره فیلم فجر، پوسترهای مختلفی توسط طراحان و گرافیست‌های ایرانی برای جشنواره فیلم فجر که تقریباً هر طرفدارترین رویداد فرهنگی کشور محسوب می‌شود، طراحی شده‌است. گرافیست‌های شناخته شده و مطرحی همچون ابراهیم حقیقی که رکورد طراحی پوستر جشنواره‌های فیلم فجر را در دست دارد. حدود ۲۶ گرافیست و طراح در این ۴۲ سال برای جشنواره پوستر طراحی کردند. در تمام این سال‌ها پوسترهای جشنواره فیلم فجر به تناسب شرایط روز و پدیده‌ها و وقایع مختلف طراحی شدند. هر کدام از این آثار یادآور اتفاقی خاص هستند، «با این همه» تقریباً در اغلب این پوسترها المان‌هایی مشابه از جمله «سیمرغ» معروف جشنواره، همچنین «نقوش اسلیمی ایرانی» و رنگ «آبی» به کار رفته است.

بهمن ۶۱ و پوستر اول

نخستین جشنواره بین‌المللی فیلم فجر در یک ۱۲ بهمن سرد و زمستانی در سال ۶۱ با سخنرانی وزیر ارشاد وقت در تالار وحدت افتتاح شد. اولین دوره این جشنواره به دبیری حسین وحشوری برگزار شد. می‌توان کرد که فضای آن روزهای کشور، سینما و جشنواره کاملاً تحت تاثیر انقلاب و شروع جنگ تحمیلی قرار داشت. اگرچه تولیدات سینمایی آن سال ناچیز بود اما از سوی مخاطبان استقبال گسترده‌ای از اکران فیلم‌های جشنواره انجام گرفت. برگزارکنندگان در این دوره این‌گونه ترجیح دادند که بخش سینمای حرفه‌ای، به صورت غیررقابتی برگزار شود و فقط در بخش سینمای آماتور به تعدادی فیلم دبیلیم افتخار اهدا شد. از مهم‌ترین فیلم‌های این دوره می‌توان به «حاجی واشنگتن»، «خط قرمز»، «مرگ یزدگرد»، «اشباح» و «سفیر» اشاره کرد که هیچ‌کدام بعد از جشنواره اجازه اکران و نمایش را به دست نیاوردند!

هنرنامه‌ی پدر گرافیک معاصر ایران

پوستر جشنواره هشتم توسط مرتضی ممیز که به پدر گرافیک معاصر ایران معروف است، طراحی شد. در این پوستر برای نخستین بار از نشان سیمرغ که توسط ابراهیم حقیقی طراحی شده بود، استفاده شد. در جشنواره هشتم، «مهاجر» به کارگردانی ابراهیم حاتم‌کیا بهترین فیلم جشنواره هشتم شد و داریوش مهرجویی برای «هامون» سیمرغ بهترین کارگردانی و بهترین فیلمنامه را به دست آورد. بازی خسرو شکیبایی در هامون سیمرغ بهترین بازیگری را برای او به همراه داشت و اکبر عبدی برای بازی در فیلم «مادر» عنوان بهترین بازیگر مکمل مرد را به خود اختصاص داد.

نگاتیوهای متحرک

در سال ۱۳۷۱، حسین خسروچردی برای اولین بار طراح پوستر دوره یازدهم جشنواره فیلم فجر می‌شود و با حضور آدم‌هایی که نگاتیوهای فیلم‌ها را به دست گرفته‌اند، طرحی متفاوت را طراحی می‌کند. جشنواره یازدهم برای حاتم‌کیا با یک سیمرغ دیگر همراه بود. در این دوره «از کرخه تا راین» به کارگردانی حاتم‌کیا سیمرغ بهترین فیلم را دریافت کرد و سیروس الوند برای ساخت فیلم «یک بار برای همیشه» سیمرغ بهترین کارگردانی را به دست آورد. دیگر سیمرغ‌های مهم جشنواره به این شرح بودند: سیمرغ بلورین بهترین بازیگر نقش اول مرد به فرامرز قریببانی رسید و سیمرغ بلورین بهترین بازیگر نقش اول زن را فاطمه معتمدآریا گرفت.

ساعت و سیمرغ

رضا عابدینی در دوره دوازدهم، ساعت و سیمرغ را به پوستر جشنواره آورد که در نوع خود جدید و جالب توجه بود. در این دوره هم هیچ فیلمی به عنوان بهترین فیلم انتخاب نشد. محمد بزرگ‌نیا سیمرغ بهترین کارگردانی را برای «جنگ تفککش‌ها» برد و سیمرغ بلورین بهترین بازیگر نقش اول مرد به عزت‌الله انتظامی، سیمرغ بلورین بهترین بازیگر نقش اول زن به فاطمه معتمدآریا، بهترین بازیگر نقش دوم مرد به جعفر دهقان و بهترین بازیگر نقش دوم زن به نیکو خردمند رسید.

پوستر حاشیه‌ساز

پوستر جشنواره شانزدهم حاشیه‌های زیادی را در آن سال به وجود آورد. پوستر که محمد فیلی‌زاده آن را طراحی کرد، چهره مردی بود که گفته می‌شد شباهت زیادی به محمد رضا شاه پهلوی دارد! در این پوستر علاوه بر تصویر آن مرد، یک آینه و یک کبوتر بود که این پوستر را با پوسترهای قبلی متفاوت می‌کرد. در این دوره حاتم‌کیا با «آژانس شیشه‌ای» اکثر سیمرغ‌های جشنواره را شکار کرد.

تنها حضور بانوان در طراحی پوستر

طراحی‌ها و پوستر دوره بیست و ششم برای اولین بار توسط دو هنرمند خانم طراحی شد؛ میراندا انصاری و الهام عیوضی. در این پوستر هنر نگارگری نمود چشمگیری داشت. «به همین سادگی» رضا میرکریمی فیلم برگزیده این دوره بود و مجید مجیدی جایزه بهترین کارگردانی جشنواره این سال را برای فیلم «آواز گنجشک‌ها» به دست آورد. امین حیایی برای بازی در فیلم «شب» بهترین بازیگر نقش اول مرد شد و محسن تنابنده با کسب سیمرغ بهترین بازیگر مکمل مرد برای بازی در «استشهادی برای خدا» نام خود را بر سر زبان‌ها انداخت.

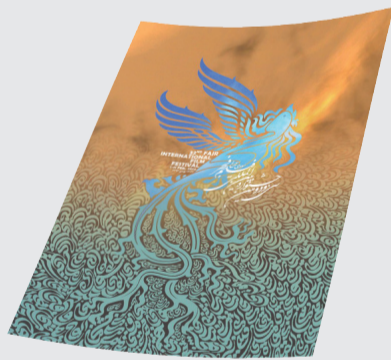
شناسنامه جشنواره

در حالی که جشنواره سسی‌امین دوره خود را می‌گذراند، انتخاب ابراهیم حقیقی برای طراحی صفحه اول یک شناسنامه هیچ توجیهی نداشت. همچنین گذاشتن شعارهای جشنواره کنار تصویر شناسنامه نیز دلیل مشخصی نداشت. «امید، اخلاق و آگاهی» درحالی‌وارد جشنواره شد که طراح برای نوزاد تازه متولد شده به دنبال شناسنامه می‌گشت. انگار نه انگار که این کودک «۳۰ ساله» باید کم‌کم به فکر پدر شدن باشد. برخی منتقدان نوشتند که بی‌ارزش‌ترین پوستر بین چند پوستر اخیر است و بیشتر به طرح روی جلد کتاب‌های معمولی می‌خورد. یک طراح گرافیک درباره این پوستر گفت: «یک ایده ضعیف که متوسط اجرا شده است. حدس من این است که از بین اتودهای ابراهیم حقیقی، مدیران جشنواره بدترینش را انتخاب کرده‌اند.»

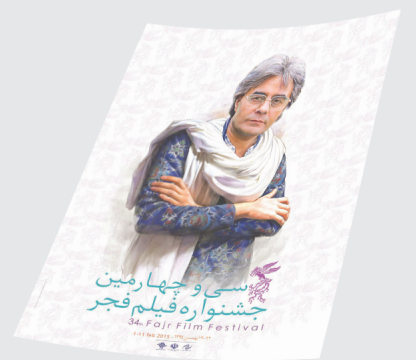
هنر کالیگرافی

برخی منتقدان گرافیک اثر مهدی حمیدی در سی‌ودومین دوره را بهترین اثر به لحاظ طراحی پوستر نامیدند. جایی که می‌گویند خلاقیت باعث شد، الهام‌گیری از اصول کاری اساتید پوستر شبیه به یک تقلید نامناسب نشود. لوگوی تأییبی که سیمرغ را آینه کرد تا در تاریخ به عنوان نماد ثبت شود. سیمرغ از دل رنگ‌های سلطنتی و برخاسته از آرامش آب بود. منقش به حروف فارسی که در کنار هم این بار به جای «سی مرغ» با «سی‌دو» حرف از هفت وادی گذشتند و نوشته را «سیمرغ» کردند. برخی معتقدند بهره‌گیری از کالیگرافی و تنیده شدن آن در تصویر لوگوی جشنواره از نقاط قوت این کار است. اما ترکیب رنگ نامناسب و پس‌زمینه بدون خلاقیت از نقاط ضعف این کار است.

خسرو شکیبایی

پوستر جشنواره فیلم فجر در سال ۱۳۹۴ به شیوه جشنواره کن با چهره بزرگان سینما همراه بود. سی و چهارمین جشنواره فیلم فجر ۱۲ تا ۲۲ بهمن به دبیری محمد حیدری برگزار شد و طرح چهره خسرو شکیبایی روی پوستر جشنواره ملی فجر نقش بست. طراحی پوستر با بزرگ‌مهر حسین پور، ایده و لی‌اوت یا چیدمان آن توسط مجید بزرگر و الهام گرفته از عکس پرتره امیر عابدی شد. این پوستر هم انتقادهای زیادی به همراه داشت. البته اشتباهی که در درج تاریخ میلادی به وجود آمده بود، اشتباهی فاحش حساب می‌شد. در پایین این پوستر به جای سال ۲۰۱۵، سال ۲۰۱۵ درج شده. البته بخشی از نظرات متفاوت از اختلاف سلیقه هنرمندان می‌آید. از انتقادهای مطرح شده می‌توان به استفاده از ملحفه و پتوی سفید به جای شال در گردن خسرو شکیبایی اشاره کرد. بزرگر درباره انتخابش گفته بود: «نمی‌خواستم تصویری از خسرو شکیبایی را انتخاب کنم که یادآور فیلم خاصی باشد بنابراین از کار کردن عکس پریمز کردم و تصمیم گرفتم که باید از چهره او براساس طراحی نقاشی صورت بگیرد.»

علی حاتم‌کیا

استفاده از چهره‌های شناخته شده سینما فقط محدود به سال ۱۳۹۴ نماند و در سال بعد هم دیده شد. مدبر هنری پوستر، مجید بزرگر و حسین زارعی، طراح گرافیست آن بود. نقاشی پوستر را علی بیگی پرست براساس عکسی از عزیز ساعتی انجام داد و خوشنویسی پوستر را حسن عکاسی یزداد برعهده داشت. فرزاد ادیبی به عنوان منتقد در مورد این پوستر گفته بود: «این اثر اصلاً رسانه و رساننده مفهوم یک جشنواره نیست. پرزده‌ای که از نوع زیرلاکی و گل‌ومرغ است روی شانه حاتم‌کیا چه می‌کند؟ چرا ریش مرحوم حاتم‌کیا در کنار منقار پرزده به هم ریخته و این تصور پیش می‌آید که پرزده در حال دانه چیدن از محاسن این تصویر است! آن دو مربع نارنجی در چپ و راست بالای پوستر چه می‌گویند؟!»

طراحی با آب

حمیدرضا بیدقی، طراح پوستر سی و ششمین دوره بود. او پیش از این نیز طی چهار دوره با جشنواره فجر همکاری داشت. این پوستر با طرح تخیلی سیمرغ برآمده از آب طراحی شد؛ طرحی که گفته شد کپی است و وقتی عبارت (Water Bird) را در سایت‌های عرضه طرح‌های آماده گرافیکی و حتی گوگل جست‌وجو می‌کردید با حجم قابل توجهی از طرح‌های آماده لایه باز مواجه می‌شدید که با ترکیب چند طرح می‌توانستید به پوستر مهم‌ترین رویداد فرهنگی ایران برسید! حمیدرضا بیدقی در گفت‌وگویی درباره طراحی این پوستر گفت: «طرح پوستر، طرح سیمرغ است که سمبل این جشنواره به حساب می‌آید با این تفاوت که بیان سینمایی دارد. به واسطه طیف‌های رنگ منشور هستند و از جزء به کل رسیده‌اند.» او درباره مفهوم این طرح هم گفته بود: «لایه‌های مختلف قطرات آب روی هم قرار گرفته و تشکیل سیمرغ را داده است. در مضامین عرفانی داریم که عقل و عشق و منطق با سه رنگ تالیق می‌شوند، یعنی ارغوانی و قرمز و سبز با این فرم سیمرغ پرواز می‌کند. نظر عرفا روی اوج گرفتن انسان است اما سمبلیک می‌گویند سیمرغ پرواز می‌کند. او هرچقدر اوج می‌گیرد از تعلق جدا می‌شود و به بی‌زنگی می‌رسد و در مرکز وجود (خداوند) ذوب می‌شود.»

۴۲ سیمرغ در یک پوستر

اما پوستر چهل و دومین دوره را دوباره حمیدرضا بیدقی، طراحی کرده است. او درباره المان‌های به کار رفته در این پوستر گفت: «فرمی که شاهد آن هستید یک سرو است که با ۴۲ سیمرغ طراحی شده. سرو از قدیم قدمت به طول تاریخ سوزمین ما دارد و نماد مقاومت و ایستایی است. در طی ۴۲ دوره از برگزاری جشنواره اتفاقات بسیاری افتاده و بارها در مرز کمرنگ شدن پیش رفته اما برگزار شده است. این سیمرغ‌ها دور هم جمع شده‌اند و یک سرو را تشکیل داده‌اند و نشان می‌دهد چراغ جشنواره همیشه روشن خواهد بود و از ناامیلات دور خواهد ماند.» این پوستر روز گذشته شدن با انتقادهایی هم در فضای مجازی همراه بود؛ اینکه چند درصد فیلم‌های جشنواره، فیلم‌های مقاومتی هستند که از طرح سرو برای پوستر استفاده شده است. یا انتقادهایی به ترکیب بندی و خالی بودن پوستر. اگر جشنواره به دنبال داشتن مخاطبانی غیرایرانی است، به جز نوشته‌های انگلیسی چرا هیچ حرفی برای گفتن ندارد و مفهومی را منتقل نمی‌کند و در آخر این پوستر چه ارتباطی با یک جشنواره سینمایی دارد؟

